

REZUMAT TEZA DOCTORAT

TITLUL I. SANCTIUNI CIVILE PRIVIND LIBERALITATILE CONSACRATE PRIN NOUL COD CIVIL REZUMAT

CAPITOLUL I. Consideratii introductive despre sanctiunile civile

1.1.Ce sunt sanctiunile civile ?

Cu toate că noțiunea de sancțiune civilă, care reprezintă practic un pilon de referință indispensabil funcționării oricărei construcții sociale, insuflă o imagine de un comun firesc juristului, la o analiză mai atentă a acestei instituții *‘constă în luarea unor măsuri dezavantajoase contra acelor care au încălcat raporturile juridice civile, respective drepturile patrimoniale sau pe cele personal-nepatrimoniale’*.¹

Un potențial izvor de confuzii ce trebuie anihilat este diferența între noțiunea de sancțiune civilă și cea de pedeapsă civilă. Astfel, dacă cea dintâi se caracterizează printr-un rol cu precădere reparator, cea din urmă se centrează pe funcția sa punitivă. De asemenea, menționăm faptul că sancțiunea civilă aduce atingere, în ultimă instanță, patrimoniului persoanei sancționate (spre exemplu rezilierea unui contract cu tot ce presupune această operațiune) pe când pedeapsa civilă se îndreaptă cu prioritate împotriva subiectului de drept apostrofat, (spre

¹ I. Dogaru, N. Popa, D. C. Dănișor, S. Cercel, op.cit., Ed. Ch. Beck, București, 2008, p. 979.

exemplu nedemnitătea succesorală, etc.) având un caracter vădit personal și prin urmare netransmisibil, respectiv incesibil.²

1.1.1. Particularități distinctive ale sancțiunilor de drept civil

Ilicitul sancționabil derivă din încălcarea unei norme juridice care să reglementeze raporturi juridice civile.³

Pot fi aplicate atât subiectului de drept persoană fizică, cât și persoanei juridice, spre deosebire de pedepsele civile (spre exemplu decăderea din drepturile părintești, nedemnitătea, etc.), pedepsele penale, etc.

Sancțiunile de drept civil se aplică indiferent de circumstanțele personale ale autorului ilicitului sancționabil, indiferent de vârsta acestuia sau de frecvența ori repetiția delictelor sau cvasi-delictelor.

Izvorul sancțiunilor de drept civil rezidă fie într-un act normativ, fie într-o manifestare de voință a particularilor în acest sens.

Aplicarea ei nu este condiționată de o indispensabilă intervenție a instanțelor de judecată sau a altor organe jurisdicționale.

Executarea în sine a sancțiunii juridice civile se poate face de bună voie, fără intervenția forței coercitive a statului, aceasta din urmă ipoteză fiind specifică altor ramuri de drept eminamente represive.

1.1.2. Diferențiere sancțiune civilă-răspundere juridică

Prin urmare, așa cum relevă și unii doctrinari, se observă faptul că noțiunea de sancțiune civilă este una mai restrânsă decât cea de răspundere juridică civilă.

1.1.3. Efectele sancțiunilor civile

² A se vedea I. Dogaru, N. Popa, D. C. Dănișor, S. Cercel, op. Cit., Ed. Ch. Beck, București, 2008, p. 980.

³ A se vedea D. Chirică, op. Cit. p. 82.

Prin intermediul aplicării sancțiunii, situația juridică tulburată, anterioară faptei ilicite a autorului avut în vedere, este restabilită.

1.2. Scopul sancțiunilor civile în general

Prin intermediul sancțiunilor să asigure repararea prejudiciului creat prin violarea unui drept subiectiv ori interes legitim, respectiv restabilirea situației juridice anterioare ilicitului sancționabil.

1.3. Felurile sancțiunilor actului juridic civil

1.3.1. Nulitatea

1. Nulitatea este o sancțiune de drept civil, 2. Nulitatea operează numai în cazul actelor juridice, nu și în cazul faptelor juridice, 3. Nulitatea afectează efectele actului juridic, 4. Nulitatea intervine în momentul în care există o discrepanță între cerințele de valabilitate (de fond și formă) prevăzute de lege și modul în care se înfățișează în concret un act juridic, în cazul nostru civil.⁴

Un element de noutate adus de actualul cod civil în raport cu vechea reglementare este consacrarea legislativă expresă a nulității amiabile. Astfel, conform art. 1246, alin. (3), *dacă prin lege nu se prevede altfel, nulitatea contractului poate fi constatată sau declarată prin acordul părților.*

1.3.2. Privire comparativă între nulitate și alte sancțiuni civile

1.3.2.1. Comparație între nulitate și rezoluțiune

Doctrina definește rezoluțiune a ca fiind sancțiunea de drept civil ce constă în desființarea cu efect retroactiv a contractului sinalagmatic cu executare

⁴ A se vedea C. Herlea, op.cit. , p. 4-5.

instantanee, în caz de neexecutare culpabilă a obligațiilor de către una dintre părțile actului juridic⁵.

1.3.2.2. Comparație între nulitate și reziliere

Rezilierea este sancțiunea de drept civil ce intervine „ în cazul neexecutării culpabile a unui contract sinalagmatic cu executare succesivă și constă în încetarea efectelor contractului respectiv numai pentru viitor”.

1.3.2.3. Comparație între nulitate și revocare

Cu toate acestea, lato sensu, noțiunea de revocare definește ipoteza în care un act juridic valabil încheiat este retractat de către o parte sau de către ambele părți⁶, fiind astfel lipsit în tot sau în parte de forța sa.

1.3.2.4. Comparație între nulitate și caducitate

Caducitatea reprezintă acea cauză de ineficacitate constând în lipsirea actului juridic civil valabil încheiat de orice efecte, din cauza survenirii unei împrejurări ulterioare încheierii sale și independente de voința autorului actului juridic⁷.

1.3.2.5. Comparație între nulitate și reducere

Reducerea reprezintă sancțiunea civilă aplicabilă actelor juridice încheiate cu încălcarea unor interdicții stabilite de lege pentru ocrotirea unor persoane sau pentru restabilirea echilibrului contraprestațiilor într-un contract sinalagmatic comutativ cu titlu oneros⁸.

1.3.2.6. Comparație între nulitate și inopozabilitate

⁵ A se vedea, pentru dezvoltari: C. Stănescu, C. Birsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1999, p. 86-91; V. Stoica, *Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile*, Ed. All, București, 1997; L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*.Tratat, Ed. Fundatia „ Chemarea” , Iasi, 1994, p. 76-85.

⁶ A se vedea D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Stiintifica, București, 1969,p. 425

⁷ Ibidem, p.484; D. Cosma, op.cit., p. 437-441

⁸ A se vedea G. Boroi, op.cit., p. 226.

Inopozabilitatea este sancțiunea care intervine în cazul nesocotirii unor cerințe de publicitate față de terți, prevăzute de lege pentru anumite acte juridice, sau al lipsei ori depășirii puterii de reprezenta⁹.

1.4. Aplicabilitatea unor sancțiuni civile la categorii diferite de acte juridice civile , contracte civile, acte civile unilaterale

1.5. Problema raportului între ineficacitatea unui act juridic civil și inexistența actului

O anterioară linie de demarcație între nulitatea absolută și inexistență, considerată de o parte a doctrinei drept o simplă formă a primei categorii menționate, a fost exprimată în termenii următori: dacă viciul actului lovit de nulitate absolută trebuie necesarmente constatat prin intermediul unei hotărâri judecătorești, inexistența se caracterizează printr-o stare intrinsecă de ineficacitate, ce nu constrânge particularul să se adreseze instanței.

1.5.1. Regimul juridic al inexistenței

În ceea ce privește regimul juridic al actului inexistent, literatura de specialitate a exprimat următoarele idei directoare: ineficacitatea unui act juridic inexistent nu poate fi acoperită prin confirmare, ratificare sau executare voluntară, nici pe cale de prescripție, iar această ineficacitate este independentă de orice declarație judecătorească ori legislativă.¹⁰

CAPITOLUL II . Consideratii generale asupra liberalitatilor ca acte juridice unilaterale

2.1. Notiunea de liberalitate

⁹ A se vedea Gh. Beleiu, op. cit., p. 226, I. Deleanu, *Opozabilitatea. Consideratii generale*, in Dreptul nr. 7/2001, p. 87-105

¹⁰ A se vedea I. Dogaru, op. Cit, p. 1074.

Actele juridice cu titlu gratuit se impart in liberalitati si acte dezinteresate. Actele dezinteresate presupun realizarea unui beneficiu debitorului, fara a mica patrimoniu dispnatorului. Sunt acte dezinteresate: comodatul, mandatul cu titlu gratuit, depozitul cu titlu gratuit etc.

Noutatea adusa de Noul Cod Civil este notiunea de *liberalitate reziduala*. Dispunatorul constituie o liberalitate reziduala atunci cand stipuleaza ca substituitul sa fie gratificat cu ceea ce ramane, la data decesului instituitului, din donatiile sau legatele facute in favoarea acestuia din urma.

2.2. Acte juridice civile prin care se pot face liberalitati

Actele juridice prin care se pot face liberalitati sunt donatia si legatul cuprins in testament.

2.2.1.DONATIA

Donatia este contractul prin care o parte numita donator, dispune cu intentia de a gratifica, de un bun al sau in favoarea celeilalte parti , numita donatar, in mod irevocabil.

2.2.1.1. Donatiile indirecte

Donatiile indirecte sunt acele acte juridice incheiate (nesimulat) cu intentia de a gratifica (de aceea sunt supuse regulilor de fond prevazute pentru liberalitati), dar infaptuite pe calea unui act juridic diferit de contractul de donatie.¹¹ *Renuntarea la un drept , Remiterea de datorie Stipulatia in favoarea unei terte persoane*

2.2.1.2. Donatiile deghizate

¹¹ F. DEAK op.cit.

Conform art. 992 din Noul Cod Civil, liberalitatile deghizate sub forma unui contract cu titlu oneros sau facute unei persoane interpuse sunt sanctionate cu **nulitatea relativa**.

2.2.1.3.Darurile manuale

Darul manual este o varietate a contractului de donatie, care se incheie valabil prin acordul de vointa al partilor, insotit de traditiunea bunului. Traditiunea bunului semnifica predare materiala a bunului daruit.

Fiind conditionat de predarea bunului, darul manual este un contract real.

In actuala reglementare (art.1011 alin(4) Noul Cod Civil), valoarea bunurilor mobile corporale ce pot face obiectul darului manual este de pana la 25.000 lei, cu exceptia cazurilor prevazute de lege.

2.2.2.LEGATUL

Legatul este dispozitia testamentara prin care testatorul stipuleaza ca la decesul sau, unul sau mai multi legatari sa dobandeasca cu titlu gratuit, intregul sau patrimoniu, o fractiune din patrimoniu sau anumite bunuri individual determinate. Tipuri de legate : *Legatul universal* , *Legatul cu titlu universal* *Legatul cu titlu particular*, *Legatul pur si simplu*, *Legatul cu termen suspensiv*, *Legatul cu termen extinctiv*, *Legatul sub conditie suspensiv*, *gatul sub conditie rezolutorie*, *Legatul cu sarcina*

2.3. Oare se mai poate discuta daca mai exista si alte acte juridice prin care se fac liberalitati?

Fata de Noul Cod Civil care delimiteaza strict actele juridice prin care se pot face liberalitati si anume exclusiv prin donatie sau prin legat cuprins

in testament, ne punem intrebarea daca nu mai exista si alte acte juridice prin care se fac liberalitati.

Oare conventia matrimoniala cu clauza de preciput insereaza o liberalitate in favoarea sotului supravietuitor?

2.3.1. Clauza de preciput

În Noul Cod civil, Cartea II -a „Despre familie” , Capitolul VI „Drepturile si obligatiile patrimoniale ale sotilor”, prin art.33, se reglementează *clauza de preciput*.

„Prin conventie matrimonială se poate stipula ca sotul supravietuitor să preia fără plată, înainte de partajul mostenirii, unul sau mai multe din bunurile comune, detinute în devălmășie sau în coproprietate”.¹² Clauza de preciput poate fi stipulata in beneficiul fiecaruia dintre sotii sau numai in favoarea unuia dintre ei.

CAPITOLUL III. SANCTIUNI CIVILE PRIVIND CAPACITATEA DE A FACE ȘI DE A PRIMI LIBERALITĂȚI

3.1. Reguli privind capacitatea de folosință în materie de liberalități.

În continuare, specificăm faptul că, așa cum arată și art. 957 din Codul Civil, *o persoană poate moșteni doar dacă există la momentul deschiderii moștenirii*. De asemenea, menționăm că prevederile art. 987 alin. (1) Cod Civil atestă următoarele : *Orice persoana poate face si primi liberalitati, cu respectarea regulilor privind capacitatea*.¹³

¹² Art. 333 alin.1 din Noul Cod civil

¹³ A se vedea M. Mureșan, I. Urs, *Sucesiuni*, Ed. Corfdial Lex, Cluj-Napoca, 2006, p.11.

3.2. Reguli privind capacitatea de exercițiu a dispunătorului.

Astfel, *capacitatea de exercițiu este capacitatea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligații, săvârșind acte juridice.*¹⁴

3.3. Sancțiunea civilă care invalidează liberalitatea prin neregularitatea desemnării beneficiarului liberalității.

În lipsa acestei determinări, donația ori testamentul este nul absolut așa cum reiese din prevederile art. 989 Cod Civil: (1) Sub sancțiunea nulității absolute, dispunătorul trebuie să îl determine pe beneficiarul liberalității ori cel puțin să prevadă criteriile pe baza cărora acest *beneficiar* să poată fi determinat la data la care liberalitatea produce efecte juridice

3.4. Sancțiunea civilă aplicabilă pentru cazurile de incapacitate speciale de a primi liberalități de la un anumit dispunător.

Lansându-ne în planul concretului, amintim precizăm faptul că art. 990 (1) din actualul Cod Civil relatează următoarele : *Sunt anulabile liberalitățile făcute medicilor, farmaciștilor sau altor persoane, în perioada în care, în mod direct sau indirect, aceștia îi acordau îngrijiri de specialitate dispunătorului pentru boala care este cauza a decesului.*

3.5. Sancțiunea civilă pentru incapacitate specială în materia legatelor.

În premieră, Noul Cod Civil reglementează unele incapacități speciale, aplicabile în materia legatelor. Astfel, conform art. 991. Sunt anulabile legatele întocmite în favoarea:

¹⁴ A se vedea op. Cit. I. Dogaru, op. Cit. P. 575.

a) notarului [public](#) care a autentificat testamentul, evident în ipoteza în care discutăm despre formularistica testamentelor autentice;

b) interpretului care a participat la procedura de autentificare a testamentului;

c) martorilor, în cazurile în care se încheie testamentul în formă autentică precum și în ipoteza testamentelor privilegiate;

3.6. Sancțiunea civilă pentru simularea persoanei beneficiarului liberalității în cazul liberalităților deghizate sau făcute unei persoane interpuse.

În ceea ce privește efectele simulației precizăm următoarele. Potrivit art. 1289 din actualul Cod Civil, actul juridic secret produce efecte numai între părți și dacă din natura contractului ori din convenția părților nu rezultă contrariul, contractul ascuns va produce efecte și între succesorii universali sau cu titlu universal ai părților.¹⁵ Deși am reținut cele de mai sus, menționăm că actul juridic secret nu va produce efecte nici între persoanele mai sus menționate în ipoteza în care nu sunt îndeplinite condițiile de fond cerute de lege pentru încheierea valabilă a respectivului act. Observăm faptul că, pornind de la o interpretare per a contrario, în cazul simulației, părțile avute în vedere sunt scutite de formalismul inerent unor tipologii de acte juridice, spre exemplu în ipoteza în care discutăm despre donația deghizată.

Revenind la titlul subcapitolului nostru, precizăm că, așa cum relevă și art. 1293 din Codul Civil: *dispozițiile referitoare la simulație se aplică în mod corespunzător și actelor juridice unilaterale destinate unei persoane determinate, care au fost simulate prin acordul dintre autorul actului și destinatarul său.*

¹⁵ A se vedea I. Dogaru, op. Cit. p.498.

în care doar unele clauze ale actului juridic sunt mascate, spre exemplu se declară un preț mai mic). Raportat la cazul nostru concret, dacă o liberalitate este deghizată într-un contract oneros, sancțiunea ce intervine în acest caz, este așa cum prevede art. 992 din actualul Cod Civil, nulitatea relativă. Prin urmare, actul secret este anulabil în termenul general de prescripție de 3 ani.

În situația simulației încheiate prin interpunere de persoane, actul public se încheie între anumite părți, iar în cadrul actului secret¹⁶ se menționează care sunt, în realitate, adevăratele părți.¹⁷

Dacă prin ipoteză, în spatele acestor acte juridice simulate, stă dorința de a eluda dispozițiile legale ce prevăd interdicții în sarcina anumitor persoane, spre exemplu: actul încheiat de major în beneficiul fostului său ocrotitor legal, actul secret este negreșit anulabil. De altfel, așa cum relevă și art. 992 din actualul Cod Civil, *Sancțiunea nulității relative prevăzute la art. 988 alin. (2), art. 990 și 991 se aplică și liberalităților deghizate sub forma unui contract cu titlu oneros sau făcute unei persoane interpuse*. Pentru a ușura sarcina probei cu privire la interpunerea unora sau altora în cadrul încheierii unui act juridic, legiuitorul nostru a instituit o prezumție relativă prin care sunt considerate ca fiind persoane interpuse ascendenții, descendenții și soțul persoanei incapabile de a primi liberalități, precum și ascendenții și descendenții soțului acestei persoane.

¹⁶ A se veda I. Dogaru, op. Cit. P. 498.

¹⁷ A se vedea G. Boroi, op. Cit. p. 295-296.

CAPITOLUL IV. Sanctiunea ineficacitatii substitutiei fideicomisare care incalca regulile cu privire la incapacitatile de a dispune si de a primi liberalitati grevate de sarcini

4.1. Consideratii privind posibilitatea instituirii de catre dispunator a unei persoane de a administra bunurile obiect al liberalitatilor, pentru a le transmite apoi unui tert- beneficiar, desemnat de dispunator

Sub **sanctiunea nulitatii relative**, nici chiar dupa dobandirea capacitatii depline de exercitiu persoana nu poate dispune prin liberalitati in folosul celui care a avut calitatea de reprezentant ori ocrotitor legal al sau, inainte ca acesta sa fi primit de la instanta de tutela descarcare pentru gestiunea sa. Se excepteaza situatia in care reprezentantul ori, dupa caz, ocrotitorul legal este ascendentul dispunatorului.

Sub **sanctiunea nulitatii absolute**, dispunatorul nu poate lasa unui tert dreptul de a-l desemna pe beneficiarul liberalitatii sau de a stabili obiectul acesteia. Cu toate acestea, repartizarea bunurilor transmise prin legat unor persoane desemnate de testator poate fi lasata la aprecierea unui tert.

4.2. Ce este substitutia fideicomisare si care sunt normele care o guverneaza?

Notiunea este definita de art. 993 din noul Cod Civil:

“Substituția fideicomisare este dispozitia prin care o persoana, denumita **instituit**, este insarcinata sa administreze bunul sau bunurile care constituie obiectul liberalitatii si sa le transmita unui tert, denumit **substituit**, desemnat de dispunator.” Aceasta dispozitie nu produce efecte decat in cazul in care este permisa de lege .

4.3. Ce sunt liberalitatile reziduale?

Potrivit cu art. 1001 din noul Cod Civil, se instituie in legislatia noastra posibilitatea unor liberalitati reziduale in cazul cand dispunatorul “stipuleaza ca substituitul sa fie gratificat cu ceea ce ramane, la data decesului instituitului, din donatiile sau legatele facute in favoarea acestuia din urma.”

4.4. Sanctiunea civila a nulitatii ce se impune in cazul incalcarii interdictiei de a dispune cu titlu gratuit cu privire la bunurile ce au constituit obiectul unei liberalitati reziduale.

In cazul in care incalcarile interdictiilor impuse de dispunator nu se datoreaza vointei institutului si daca, din cauza unor situatii imprevizibile si neimputabile beneficiarului, survenite acceptarii liberalitatii, indeplinirea conditiilor sau executarea sarcinilor care afecteaza liberalitatea a devenit extrem de dificila ori excesiv de oneroasa pentru beneficiar, acesta poate cere revizuirea sarcinilor sau a conditiilor.

4.5. Consacrarea sanctiunii inexistentei unor manifestari de vointa juridice pe care legea le denumeste “ clauze considerate nescrise”.

Art. 1.009 din Noul Cod Civil stabileste situatia clauzelor nescrise. În acest sens, este considerata nescrisa clauza prin care, sub sanctiunea desfiintarii liberalitatii sau restituirii obiectului acesteia, beneficiarul este

obligat sa nu conteste validitatea unei clauze de inalienabilitate ori sa nu solicite revizuirea conditiilor sau a sarcinilor.

De asemenea, este considerata nescrisa dispozitia testamentara prin care se prevede **dezmostenirea ca sanctiune** pentru incalcarea obligatiilor de tipul celor de mai sus sau pentru contestarea dispozitiilor din testament care aduc atingere drepturilor mostenitorilor rezervatari ori sunt contrare ordinii publice sau bunelor moravuri

TITLUL II.SANCTIUNI CIVILE IN MATERIE DE DONATII

CAPTOLUL V. Sanctiunea nulității absolute pentru lipsa formeii donației

5.1. Considerații privind încheierea contractelor de donație.

*Donația este un contract solemn, unilateral și cu titlu gratuit prin care una dintre părți, numită donator, cu intenție liberală își micșorează în mod actual și irevocabil patrimoniul său cu un drept (real sau de creanță), măbind patrimoniul celeilalte părți, numită donatar, cu același drept, fără a urmări să primească altceva în schimb.*¹⁸

Condițiile de validitate ale contractului de donație

Pentru a fi valabil încheiat, contractul de donație trebuie să îndeplinească condițiile esențiale de validitate, așa cum sunt ele înfățișate de art. 1179 din actualul Cod Civil.

CAPITOLUL VI. Cauze de ineficacitate a donației ulterioare încheierii valabile a acesteia.

6.1. Revocarea donației, poate opera in doua situatii :

a. 6.2. Revocarea pentru neexecutarea sarcinii.

¹⁸ F. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p.178-179.

b. 6.3. Revocarea pentru ingratitude

CAPITOLUL VII. Sancțiuni făcute viitorilor soți în vederea căsătoriei și donațiile între soți.

7.1. Caducitatea donațiilor.

Art. 1030 din actualul Cod Civil prevede următoarele: Donațiile făcute viitorilor soți sau unuia dintre ei, sub condiția încheierii căsătoriei, nu produc efecte în cazul în care căsătoria nu se încheie.

7.3. Nulitatea donației între soți.

Art. 1032

Nulitatea donației între soți. Nulitatea căsătoriei atrage nulitatea relativă a donației făcute soțului de rea-credință.

7.4. Nulitatea donațiilor simulate.

Art. 1033

Donațiile simulate

(1) Este lovită de nulitate orice simulație în care donația reprezintă contractul secret în scopul de a eluda revocabilitatea donațiilor între soți.

(2) Este prezumată persoană interpusă, până la proba contrară, orice rudă a donatarului la a cărei moștenire acesta ar avea vocație în momentul donației și care nu a rezultat din căsătoria cu donatorul.

TITLUL III.SANCTIUNI IN MATERIE DE TESTAMENTE

CAPITOLUL VIII. Sanctiuni civile in diverse forme de testament .

8.1. Consideratii preliminare privind testamentul

Noul Cod Civil prin art. 1034 definește testamentul ca *actul unilateral, personal și revocabil prin care o persoană, numită testator, dispune, în una dintre formele cerute de lege, pentru timpul când nu va mai fi în viață.*

Secțiunea I

Noțiunea de testament. Condiții de validitate

8.1.1. Noțiunea, caracterele juridice și cuprinsul testamentului.

8.1.1. Precizări prealabile.

Definiția legală a testamentului. În dreptul român, testamentul a fost definit de Codul Civil, prin art. 802, (prin asimilarea art. 895 C.civ. fr.) ca fiind ”un act revocabil prin care testatorul dispune, pentru timpul încetării sale din viață, de tot sau parte din avutul său.”

8.1.2. Caracterele juridice ale testamentului

a) Testamentul este un *act juridic* , pentru valabilitatea actului juridic în general, și cele specifice liberalităților¹⁹.

b) Testamentul este un *act juridic unilateral* ,

c) Testamentul *este un act esențialmente personal*, Astfel, în cazul în care o persoană nu are capacitate, nu poate testa prin intermediul sau cu încuviințarea altor persoane.

d) *Testamentul este un act juridic solemn.*

¹⁹Fr.Deak, *op.dt.I*, p. 156.

- e) Testamentul *este un act juridic pentru cauză de moarte*
- f) Testamentul *este un act juridic esențialmente revocabil în timpul vieții testatorului.*

8.1.3. Concluzii privind noțiunea de testament.

În doctrină au existat două teorii cu privire la natura juridică a testamentului:

- teoria tradiționalistă a testamentului - act juridic²⁰, în conformitate cu care în cazul legatelor actul juridic este testamentul — considerat ca fiind *negotium iuris*, legatele fiind doar cauze ale testamentului, și

- teoria testamentului - formă juridică., care s-a impus în literatura de specialitate, conform căreia „testamentul nu este decât un tipar juridic, o formă în care trebuie să fie îmbrăcate unele acte de ultimă voință, cum sunt legatul sau execuțiunea testamentară...”, iar „în unitatea materială a înscrisului testamentar, sunt cuprinse, din punct de vedere intelectual, o pluralitate de acte juridice deosebite, supuse fiecare, cât privește fondul, regimului său juridic propriu.²¹”

8.1.4. Interpretarea conținutului testamentului

Dispozițiile testamentare pot fi uneori obscure sau interpretabile, mai ales în cazurile în care întocmirea acestuia s-a făcut fără îndrumare juridică, putându-se pune astfel la îndoială voința reală a testatorului ori sensul unor termeni folosiți, întrucât,

²⁰I. Albu, *Considerații „de lege lata” și „de lege ferenda” privind calificarea testamentului*, în RRD nr. 9, 1975, p. 13-15.

²¹M. Eliescu, *op.dt.I*, p. 199-205; C. Stătescu, *op.dt.*, p. 156-158; St. Cârpenaru, *op.dt.I*, p. 427-428; D. Macovei, *op.dt.*, p. 69-70; D. Chirică, *op.dt.II*, p. 5.

cu excepția art. 908²², C.civ. român nu face referiri la regulile ce trebuie urmate în interpretarea clauzelor testamentare, s-a admis că în domeniu sunt aplicabile în mod corespunzător regulile și dispozițiile în materia contractelor, respectiv prevederile art. 977-985 C.civ.²³

Secțiunea a II-a

8.1. 5. Condițiile de validitate ale testamentului

8.1.5.1. Condițiile de fond.

Fiind acte juridice, pentru a fi valabile, dispozițiile testamentare trebuie să îndeplinească condițiile de fond ale actului juridic în general, prev. de art. 948 C.civ.: capacitatea de a încheia actul în cauză, consimțământ valabil, cauză reală, licită și morală, obiect determinat sau determinabil și licit.

Condițiile de formă. Forma trebuie să fie scrisă.

Forma scrisă. Condiția formei scrise este obligatorie pentru toate testamentele. Legislația română nu recunoaște testamentul nuncupativ⁷, chiar dacă testatorul s-ar afla în condiții extraordinare²⁴.

²²„Când legatul dat este un lucru nedeterminat, însărcinatul cu legatul nu este obligat să dea un lucru de calitate cea mai bună, nu poate oferi însă nici lucrul cel mai rău.” Astfel se face referire la bunuri de calitate medie.

²³Fr.Deak, *op.dt.I*, p. 160.

²⁴A se vedea *testamentul cetățeanului român făcut în străinătate*, *infra*, nr. 91, p. 73-74.

CAPITOLUL II

FELURILE TESTAMENTULUI

CONDIȚIILE SPECIALE DE FORMĂ

64. Felurile testamentului. Enumerare.

Pe lângă cele două condiții generale indicate mai sus (forma actului separat și forma scrisă) legea prevede mai multe alte reguli pe care trebuie să le respecte tipurile de testamente (și care formează baza de clasificare a acestora) pe care le-a pus la dispoziția testatorului și din care acesta poate să aleagă.

Există astfel trei categorii de testamente:

- testamente ordinare, sau obișnuite: care se încheie în condiții normale și care sunt testamentul olograf, testamentul autentic și testamentul secret sau mistic,

- testamente privilegiate, sau extraordinare, care se încheie numai în anumite împrejurări excepționale, cum sunt testamentul militarilor; testamentul făcut pe timp de boală contagioasă, și testamentul maritim;

- forme simplificate de testament, special prevăzute și permise de lege, cum ar fi cele privind anumite depozite în bani sau cele ale cetățenilor români aflați în străinătate.

Din punct de vedere juridic, valoarea testamentelor este identică, astfel enunțându-se principiul echivalenței formelor

testamentare, care guvernează materia. In acest sens nu se cere o simetrie a formelor juridice la revocarea sau modificarea unor dispoziții testamentare²⁵. Forța lor probantă este diferită, însă odată dovedită existența testamentului în forma cerută de lege, efectul lor juridic-este același²⁶.

Prin derogare de la principiul echivalenței formelor testamentare, sub sancțiunea nulității absolute, fundațiile pot fi înființate numai printr-un testament care are caracter autentic (art. 16 OUG nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații)²⁷.

Secțiunea a IV-a

Clauze testamentare cu caracter sancționator

§1. Exheredarea

Secțiunea a VI-a

§2. Execuțiunea testamentară

La o privire mai superficială, s-ar putea părea că problematica execuțiunii testamentare nu ar avea ce căuta în lucrarea de față. Totuși, noi apreciem necesitatea ei, deoarece obiectul execuției testamentare se stabilește printr-un testament, care ca orice alt act

²⁵Fr.Deak, *op.dt.I*, p. 182.

²⁶Al.Bacaci, Gh.Comănița, *op.dt.*, p. 73.

²⁷Vz și R. Dimitriu, *Discuții în legătură cu Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații*, în *Dreptul* nr. 5, 2000, p. 7.

unilateral poate fi supus unei cauze de ineficacitate care este de fapt tema generala a lucrării noastre.

CAPITOLUL IV.

LIMITELE DREPTULUI DE A DISPUNE PRIN ACTE

JURIDICE MORTIS CAUSA

133. *Considerații prealabile.* Legea consacră principiul libertății testamentare²⁸ care conferă fiecărei persoane dreptul de a dispune potrivit propriei voințe de patrimoniul său pentru caz de moarte, prin derogarea de la regulile supletive ale moștenirii legale (art. 1034 N.C.Civ.). Această putere nu este însă discreționară, având unele limite. Pe de altă parte, succesibilul este liber să accepte sau să repudieze moștenirea ce i se cuvine²⁹.

Limitările aduse principiului libertății contractuale se referă la:

–prohibirea pactelor asupra succesiunilor viitoare, nedeschise, legea sancționând actele de natură contractuală (datorită caracterului lor irevocabil) ori unilaterale (cu excepția testamentelor) care privesc drepturi dintr-o succesiune viitoare, nedeschisă. Dreptul de opțiune al legatarilor se poate astfel exercita, sub sancțiunea nulității absolute, numai după data decesului testatorului, acesta fiind momentul în care drepturile lor devin actuale.

–libertatea dreptului de a dispune asupra patrimoniului vizează transferul de drepturi și numai actele juridice ce privesc decesul testatorului, acesta neputând stabili soarta bunurilor după acest moment, cu prilejul decesului propriilor moștenitori, astfel

²⁸ A se vedea și *supra*, nr. 36, p. 32.

²⁹ Cu privire la dreptul de opțiune succesorală a se vedea *in jura*, nr. 199 și urm., p. 218 și urm.

fiind prohibite substituțiile fideicomisare, prin care s-ar stabili o ordine succesorală pentru cazul morții moștenitorilor dispunătorilor.

– cea mai importantă limitare a dreptului de a dispune prin testament este instituirea de către lege a rezervei succesoriale în favoarea moștenitorilor legali rezervatari. în prezența acestor moștenitori, legatele vor produce efecte numai în limita cotității disponibile, și vizează atât înstrăinările cu titlu gratuit între vii (donații) cât și cele mortis causa (legate).

8.4. Sancțiuni privind diferitele forme de testamente

8.4.1. Când este sancționat testamentul olograf cu nulitate absolută?

În Noul Cod Civil, prin art. 1041 legiuitorul instituie sancțiunea nulității absolute a testamentului olograf care nu este scris în întregime, datat și semnat de mâna testatorului.

8.5. Când testamentul autentic sau testamentele privilegiate sunt lovite de nulitate absolută

8.5.1. Testamentul autentic

Testamentul se considera autentic, conform noului Cod Civil art. 1043 dacă a fost autentificat de un notar public sau de o altă persoană investită cu autoritate publică de către stat, potrivit legii. Cu ocazia autentificării, testatorul poate fi asistat de unul sau de 2 martori.

Forța probantă a testamentului autentic.

Testamentul autentic are aceeași forță probantă ca orice alt act notarial. Așadar, în privința mențiunilor făcute de notar pe baza propriilor

sale constatări, în temeiul atribuțiilor sale specifice (locul întocmirii testamentului, data acestuia, identitatea testatorului, voința declarată a acestuia etc.), testamentul autentic face credință pîna la înscrierea în fals^{30[9]}.

5.8.2. Testamentele privilegiate

Art. 1047 alin. (1) din Noul C.civ. reglementează situațiile speciale în care se poate întocmi în mod valabil un testament :

a) în fața unui funcționar competent al autorității civile locale, în caz de epidemii, catastrofe, războaie sau alte asemenea împrejurări excepționale;

b) în fața comandantului vasului sau a celui care îl înlocuiește, dacă testatorul se află la bordul unui vas sub pavilionul României, în cursul unei călătorii maritime sau fluviale. Testamentul întocmit la bordul unei aeronave este supus aceluiași condiții;

c) în fața comandantului unității militare ori a celui care îl înlocuiește, dacă testatorul este militar sau, fără a avea această calitate, este salariat ori prestează servicii în cadrul forțelor armate ale României și nu se poate adresa unui notar public;

d) în fața directorului, medicului șef al instituției sanitare sau a medicului șef al serviciului ori, în lipsa acestora, în fața medicului de gardă, cât timp dispunătorul este internat într-o instituție sanitară în care notarul public nu are acces.

Aliniatul (2) prevede că în toate cazurile prevăzute la alin. (1) este obligatoriu ca testamentul să se întocmească în prezența a 2 martori.

Sub **sanctiunea nulității absolute**, testamentul privilegiat se semnează de testator, de agentul instrumentator și de cei 2 martori. Dacă

³⁰ Vidi, Fr. Deak, *Op. cit.*, p. 196

testatorul sau unul dintre martori nu poate semna, se va face mențiune despre cauza care l-a împiedicat să semneze.

8.6. Sanctiunea caducitatii testamentelor privilegiate.

Caracteristic testamentelor privilegiate este faptul că acestea *nu sunt valabile decât un anumit timp* (15 zile) de la data cînd a încetat cauza care a justificat întocmirea lor.

8.7. Conversiunea unui testament nul

Art. 1050 din Noul C.civ. prevede că un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.

CAPITOLUL IX. Revocarea testamentului.

9.1. Revocarea voluntara expres.

Un testament nu poate fi revocat expres, în tot sau în parte, decât printr-un act autentic notarial sau printr-un testament ulterior (art.1051 Noul Cod Civil).

Testamentul care revocă un testament anterior poate fi întocmit într-o formă diferită de aceea a testamentului revocat.

Revocarea expresă a testamentului făcută printr-un act autentic notarial sau printr-un testament autentic se va înscrie de îndată de către notar în registrul național notarial.

9.2. Revocarea voluntara tacita

Testatorul poate revoca testamentul olograf și prin distrugerea, ruperea sau ștergerea sa. Ștergerea unei dispoziții a testamentului olograf de către testator implică revocarea acelei dispoziții (art. 1052 Noul Cod Civil). Modificările realizate prin ștergere se semnează de către testator.

Distrugerea, ruperea sau ștergerea testamentului olograf, cunoscută de testator, atrage de asemenea revocarea, cu condiția ca acesta să fi fost în măsură să îl refacă.

Testamentul ulterior nu îl revocă pe cel anterior decât în măsura în care conține dispoziții contrare sau incompatibile cu acesta. Efectele revocării nu sunt înlăturate în caz de caducitate sau revocare a testamentului ulterior.

9.3. Retractarea sanctiunii

Dispoziția revocatorie poate fi retractată în mod expres prin act autentic notarial sau prin testament (art. 1053 Noul Cod Civil).

Retractarea unei dispoziții revocatorii înlătură efectele revocării, cu excepția cazului în care testatorul și-a manifestat voința în sens contrar sau dacă această intenție a testatorului rezultă din împrejurările concrete. Dispozițiile revocării voluntare exprese rămân aplicabile.

Retractarea unei dispoziții revocatorii făcută printr-un act autentic notarial sau printr-un testament autentic potrivit alin.3 al art 1053 din Noul Cod Civil, se va înscrie de îndată de către notar în registrul național notariala

CAPITOLUL X. Sanctiuni civile privind legatul in general

10.1. Anulabilitatea testamentului in care se testeaza asupra bunurilor altora

10.2. Reducțiunea legatelor care depășesc activul net al mostenirii

CAPITOLUL XI. Ineficacitatea legatelor

11.1. Revocarea voluntara a legatului

11.2. Revocarea judecatoreasca a legatului

11.3. Caducitatea legatului

11.4. Cine beneficiaza de ineficacitatea legatului cu sarcina

Răspunsul la această întrebare îl dă leguitorul prin dispoziția consacrată în art. 1072 din Noul Cod Civil. Astfel, se prevede că ”ineficacitatea legatului din cauza nulității, revocării, caducității sau desființării pentru nerealizarea condiției suspensive ori pentru îndeplinirea condiției rezolutorii profită moștenitorilor ale căror drepturi succesoriale ar fi fost micșorate sau, după caz, înlăturate prin existența legatului sau care aveau obligația să execute legatul

CAPITOLUL XII. Dezmostenirea

12.1. Inlaturarea de la mostenire legala – sanctiune prevazuta printr-o dispozitie testamentara

Noțiunea de dezmoștenire este reglementată de art. 1074 din Noul C. Civ.:

În lumina acestor reglementări, dezmoștenirea este dispoziția testamentară prin care testatorul îi înlătură de la moștenire, în tot sau în parte, pe unul sau mai mulți dintre moștenitorii săi legali.

12.2. Nulitatea sau anularea dispozitiei de dezmostenire

Dispoziția testamentară prin care moștenitorii legali au fost dezmoșteniți este supusă **cauzelor de nulitate: absolută sau relativă**, prevăzute de lege.

CONCLUZII

Cu toate că noțiunea de sancțiune civilă, care reprezintă practic un pilon de referință indispensabil funcționării oricărei construcții sociale, insuflă o imagine de un comun firesc juristului, la o analiză mai atentă a acestei instituții juridice, observăm faptul că tocmai datorită importanței sale de neneglijat, trăsăturile, caracterele precum și aplicațiile sale practice concrete reclamă un studiu de o inspirată profunzime.